

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Факультет обліку, фінансів та підприємницької діяльності

Присвячується
130-річчю НУХТ

Всеукраїнська
науково-практична
конференція

**«Актуальні проблеми
економічного та соціального
розвитку підприємств
харчової промисловості»**

24 — 25 квітня 2014 рік

КИЇВ НУХТ 2014

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У СФЕРІ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА

Н.І. Климаш, канд. екон. наук, доцент

Національного університету харчових технологій

Світовий ринок продовольства все більше підвищує попит на екологічно чисту, якісну та безпечну продукцію сільського господарства, активно розширюючи коло її виробників, серед яких Україна за своїми природно-кліматичними та ґрунтовим потенціалом має можливість зайняти одне з провідних місць.

Ідея органічного сільського господарства є відносно новою. У середині ХХ ст. негативні наслідки інтенсифікації землеробства стали першопричиною виникнення за кордоном так званого альтернативного землеробства, яке називають також біологічним, біодинамічним, екологічним або органічним. Основними аргументами щодо його поширення є висока якість і свіжість продуктів; вищі смакові якості органічної продукції; збереження природного середовища в процесі виробництва; відсутність генетично модифікованих організмів та невластивих продуктам харчування хімічних елементів.

Відставання України від країн з розвинутою економікою щодо нарощування обсягів органічних продуктів пов'язано з рядом причин, зокрема [1, с. 190]: різке зменшення надходжень інвестицій у сільське господарство у кризові 90-ті роки ХХ ст.; подрібнення землеволодіння та інші чинники, що спричинили відмову від широкого вжитку агротехнічних заходів захисту і живлення рослин; частковий перехід на дрібне натуральне господарство.

За визначенням Міжнародної федерації сільськогосподарського органічного руху (International Federation of Organic Agriculture Movements — IFOAM) [2] «Органічне сільське господарство — це сільськогосподарська система, що сприяє збереженню навколишнього середовища, соціально та економічно підтримує виробництво здорових продуктів харчування, волокна, деревини і т.п. Органічне сільське господарство уникає використання хімічно синтезованих добрив, пестицидів, ветеринарних препаратів, при цьому активно використовує натуральні природні препарати, добиваючись збільшення природної родючості ґрунтів, стійкості рослин і тварин до захворювань».

Органічне сільське господарство ґрунтується на чотирьох принципах, що регулюють розвиток основ, програм і стандартів Міжнародної

федерації сільськогосподарського органічного руху, що об'єднує понад 750 організацій в 116 країнах світу. Стандарти розроблені з урахуванням можливостей їх застосування в усьому світі [2].

По-перше, принцип здоров'я. Органічне сільське господарство має підтримувати та поліпшувати здоров'я ґрунту, рослин, тварин, людини та планети як єдиного та неподільного цілого.

По-друге, принцип екології, або співіснування, наслідування та підтримання природних екологічних систем і циклів.

По-третє, принцип справедливості. Органічне сільське господарство має базуватися на відносинах, що гарантують справедливість з урахуванням навколишнього природного середовища та життєвих можливостей.

По-четверте, принцип турботи. Управління органічним сільським господарством повинно мати превентивний та відповідальний характер для захисту здоров'я та добробуту існуючих та майбутніх поколінь та довкілля.

За споживанням органічних продуктів харчування на душу населення [1, с. 195] світовим лідером є Швейцарія, кожний житель якої у середньому витрачає на них 117 дол. на рік, до неї наближається Данія із сумою в 73 дол. на рік. Цей показник у більшості країн ЄС нині становить 30 – 50 дол. на рік, а у США — 45 дол. на рік і має тенденцію до швидкого зростання. Рентабельність «органічного» бізнесу в усьому світі сильно залежить від рівня державної підтримки.

У країнах Європейського Союзу є багато прихильників органічного харчування та існує державна підтримка цього напрямку. Зважаючи на вищезазначений факт, виробники можуть встановлювати ціни на відносно низькому рівні — в Європі органічні продукти дорожчі звичайних на 20 – 45 % — без державних дотацій ціни були б вищими, принаймні, удвічі.

Таблиця. Особливості роздрібного збуту продукції органічного сільського господарства в країнах ЄС [1, с. 196]

Країна ЄС	Структура національного ринку збуту			Збільшення ціни за органічні продукти, %
	Мережеві супермаркети, %	Напрямок від виробника до споживача (ринки, доставка додому), %	Спеціалізовані магазини, ресторани, булочні, %	
Австрія	70	15	15	59
Данія	90	7	3	20-30
Нідерланди	42	17	41	35-40
Німеччина	80	10	10	35
Франція	42	30	28	25-35
Швеція	91	7	2	30

В Україні із прийняттям Закону «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який набрав чинності 9 січня 2014 р. зроблено перші кроки щодо законодавчого регламентування виробництва органічної продукції сільського господарства [3].

Державна політика у сфері виробництва та обігу органічної продукції (сировини) спрямована на створення сприятливих умов для [3]:

1) розвитку конкурентоспроможного, вискоєфективного ведення сільського господарства за допомогою виробництва органічної продукції (сировини);

2) збільшення експорту органічної продукції;

3) розвитку внутрішнього ринку органічної продукції та задоволення потреб споживачів в асортименті органічної продукції;

4) виробництва органічної продукції високої якості;

5) охорони довкілля, відтворення і раціонального використання природних ресурсів, охорони здоров'я населення;

6) визначення зон виробництва органічної продукції та сировини, які придатні для ведення виробництва органічної продукції (сировини);

7) впровадження економічного стимулювання виробництва та реалізації органічної продукції (сировини), а також інших заходів, спрямованих на здешевлення та підвищення якості органічної продукції та сировини вітчизняного виробництва;

8) здійснення державного нагляду (контролю) під час виробництва, переробки, маркування, перевезення, зберігання та обігу органічної продукції (сировини);

9) відшкодування збитків, завданих порушенням цього Закону та пов'язаних з ним законодавчих актів.

У 2012 р. в Україні нараховувалось 164 сільськогосподарських підприємства, які здійснюють свою діяльність за принципами органічного господарювання та сертифіковані у відповідності з діючими міжнародними стандартами. Площа, що зайнята під органічним виробництвом, становила понад 278 тис. га проти 164 тис у 2002 р. За цими показниками Україна займає 22 місце серед світових лідерів органічного руху і перше місце серед країн Східної Європи. В основному органічні господарства розташовані на території Одеської, Херсонської, Полтавської, Вінницької, Закарпатської, Львівської, Тернопільської та Хмельницької областей [4].

Однією з основних проблем прибутковості органічного землеробства в Україні є відсутність державної програми підтримки виробників, низький рівень екологічної свідомості населення (насамперед сільського), низька технологічна культура сільськогосподарського виробництва всіх рівнів — від особистого селянського господарства до великих аграрних об'єднань та низький рівень купівельної спроможності населення. Не менш важливою є проблема відсутності відповідних навчальних курсів з теорії та практики ведення органічного землеробства в навчальних закладах.

Основний напрям спеціалізації вітчизняних органічних господарств — вирощування зернових, зернобобових та олійних культур. Більшість виробленої органічної продукції спрямовується на експорт. Зі статусом «Органік» на вітчизняному ринку реалізуються крупи, пластівці, хліб, м'ясо, овочі та фрукти, молоко, сири, лісові збори та ін. Серед відомих вітчизняних марок екологічно чистих продуктів харчування — ТМ «Геркулес», ТМ «ПАН Еко», ТМ «Жменька», ТМ «Organico», ТМ «Екород», ТМ «Царский Садовникъ» та інші.

Розширення системи екологічного землеробства дає можливість підтримувати стабільну біокліматично, енергетично й економічно обґрунтовану продуктивність землі, підвищувати якість сільськогосподарської продукції, забезпечувати конкурентоспроможність органічних продуктів та збільшувати ефективність виробництва екологічно-чистих продуктів, що є запорукою здоров'я нації.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Потапенко, В. Г.* Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В. Г. Потапенко; [за наук. ред. д.е.н., проф. Є. В. Хлобистова]. — К.: НІСД, 2012. — 360 с.

2. *International Federation of Organic Agriculture Movements. The Principles of Organic Agriculture* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ifoam.org/about_ifoam/pdfs/POA_folder_russian.pdf.

3. *Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини*: [закон України від 03.09.2013 № 425-VII] // Офіційний вісник України від 18.10.2013 — 2013 р., № 78, стор. 7, стаття 2893.

4. *Офіційний сайт Федерації органічного руху України*. — Режим доступу: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>